

natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. – K.: VI KNU imeni Tarasa Shevchenka, 2012. – Vypusk # 39. – S. 308-313.

12. Mikheyeva V. V. Model' vidtvorennya dukhovnykh tsinnostey molodi v umovakh nevyznachenosti suchasnoho suspil'stva / V.V. Mikheyeva // Visnyk Natsional'noyi yurydychnoyi akademiyi Ukrainy imeni Yaroslava Mudroho. Seriya: Filosofiya, filosofiya prava, politolohiya, sotsiologiya. – Kharkiv: NYuAU imeni Yaroslava Mudroho, 2011. – # 11. – S. 96-102.

13. Nabatova O. O. Dzherela i osoblyvosti instytutsionalizatsiyi sotsial'nykh innovatsiy u transformatsiyi ekonomitsi / O.O. Nabatova // Visnyk DonNUET. Seriya: Ekonomichni nauky. Naukovy zhurnal. – 2011. – # 3 (51). – S. 234-240.

14. Boyko O.P. Vymir dukhovnosti u suchasnomu sviti / O.P. Boyko // Filosofiya. Kul'tura. Zhyttya: Mizhvuziv's'kyi zbirnyk naukovykh prats'. – Dnipropetrovs'k: Dnipropetrovs'ka derzhavna finansova akademiya, 2010. – Vypusk 35. – S. 9-16.

15. Kholodkova L. A. Ynnovatsyonnaya kul'tura sub'ektov professional'noho obrazovannya: kontseptsyya, uslovyva formirovannya / L.A. Kholodkova // Ynnovatsyyu. – 2005. – # 7. – S. 4-15.

16. Kalinicheva H. Do pytannya dukhovnosti ta dukhovnoyi zoriyovanosti innovatsiynoho postupu vyshchoyi osvity Ukrainy / Halyna Kalinicheva // Visnyk Prykarpats'koho universytetu. Filosofs'ki i psykhologichni nauky. – Ivano-Frankivs'k: Prykarpats'kyi natsional'nyy universytet imeni Vasylya Stefanyka, 2009. – Vypusk KhII. – S. 86-92.

17. Kremen' V. H. Innovatsiynist' yak moral'nist' suchasnoyi osobystosti / Vasyli Kremen' // Problemy innovatsiyno-investytsiynoho rozvytku. Naukovo-praktychny zhurnal. – 2011. – # 2. – S. 137-147.

18. Prudnykova O.V. Innovatsiyna kul'tura: problemy pravovoho rehulyuvannya / O.V. Prudnykova, M.V. Rozhkova // Forum prava. Naukovy zhurnal. Elektronne naukove fakhove vydannya. – 2011. – # 3. – S. 644-647.

19. Tuhay N. O. Formuvannya dukhovnoyi kul'tury maybutnikh inzhenernykh kadriiv. Avtoreferat dysertatsiyi na zdobuttya naukovooho stupenya kandydata filosofs'kykh nauk. Spetsial'nist': 09.00.10 – filosofiya osvity / Nataliya Tuhay. – K., 2009. – 20 s.

20. Mylenkova R. V. Innovatsiyna kul'tura: novyy pidkhdid do rozvytku suchasnoyi osobystosti, shkoly, suspil'stva / R.V. Mylenkova // Pedahohichni nauky: teoriya, istoriya, innovatsiyi tekhnolohiyi. Naukovy zhurnal. – 2008. – # 3. – S. 133-142.

21. Tereshchenko Yu. O. Formuvannya innovatsiynoyi kul'tury u maybutnikh fakhivtsiv doshkil'nykh navchal'nykh zakladiv v protsesi pedahohichnoyi praktyky / Yu.O. Tereshchenko // Visnyk Luhans'koho natsional'noho universytetu imeni Tarasa Shevchenka. Pedahohichni nauky. – 2013. – # 5 (264), berezen'. – Chastyna II. – S. 82-89.

Starovoit O., Ph.D., doctoral, National Pedagogical Dragomanov University (Ukraine, Kiev), gileya.org.ua@gmail.com

The socio-cultural and spiritual spheres of implementing innovative culture of individual

The article considers that in today's transformational society it is important for person to realize not only its own inner creative potential, but also the ability to think and act independently and responsibly. Therefore, the ability to apply innovative capabilities makes every citizen the active subject of creating existential-axiological sphere of individual and socio-cultural life. Such possibilities, for example, in the social and cultural spheres of life turn a person into a true creative subject of companionship, community, socio-cultural realities. However, an important field of implementing innovative culture of the individual is the spiritual sphere, which manifests the profound potential of its creative and artistic fulfillment. And material and technical, vocational and technological, social and political aspects of human life are filled with spiritual meanings and values.

Keywords: socio-cultural sphere, spiritual sphere, creativity, innovative culture.

Starovoit O., кандидат філософських наук, докторант, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова (Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

Соціокультурна і духовна сфери реалізації інноваційної культури особистості

У статті розглядається, що у сучасному трансформаційному суспільстві людині важливо реалізувати не тільки власний внутрішній креативний потенціал, але й уміння мислити і діяти самостійно та відповідально. Тому здатність застосовувати новаторські можливості робить кожного активним суб'єктом творіння буттєво-аксіологічної сфери індивідуальної і соціокультурної життєдіяльності. Адже здійснення таких можливостей, наприклад, у соціокультурній сфері життєдіяльності перетворює особистість у справжнього творчого суб'єкта сімейних, товариських, громадських, соціокультурних реалій. Водночас важливим полем реалізації інноваційної культури індивіда є духовна сфера, в якій проявляється глибинний потенціал його креативно-творчої самореалізації. А матеріально-технічні, професійно-

технологічні, громадсько-політичні аспекти життєдіяльності людини наповнюються духовними смислами і цінностями.

Ключові слова: соціокультурна сфера, духовна сфера, творчість, інноваційна культура.

* * *

УДК 165–045.34

Драпогуз В. П.,

кандидат філософських наук, доцент,
Центр гуманітарної освіти НАН України
(Україна, Київ), drapohuz@gmail.com

ОСНОВНІ ФОРМИ ЕКСТРАПОЛЯЦІЇ ЯК МЕТОДУ СОЦІАЛЬНОГО ПІЗНАННЯ

Розкриваються основні форми екстраполяції як методу соціального пізнання: пророцтво, утопія, прогноз. Відмічається загальне для різних наук значення поняття екстраполяції. Акцентовано увагу на розкриття значення екстраполяції у соціогуманітарних науках.

Ключові слова: екстраполяція, як універсальний метод передбачення і прогнозування, пророцтво, утопія, прогноз, метод, соціальне пізнання.

З кінця ХХ – поч. ХХІ ст. соціогуманітарні науки перебувають під впливом змін, які пов'язані з державною політикою стосовно науки, дослідницькими практиками, міждисциплінарними відносинами і з виникненням мережових структур процесу виробництва знань і продуктів наукової праці. Розвиток філософського і наукового знання в означений період характеризується принципово новими підходами до осмислення сучасного глобалізованого світу. Об'єктами наукового дослідження стають складні нелінійні відкриті системи, здатні до саморозвитку та інтеграції.

Сучасна тенденція до інтеграції наукового знання загалом і соціально-гуманітарного, зокрема, актуалізує необхідність всебічного аналізу тих загальнонаукових класичних методів, які, не дивлячись на свою специфічність, виявляються наскрізними, пронизуючи безліч інших методів, входять у їх операціональну структуру.

До числа таких методів, безсумнівно, відноситься такий дослідницький прийом, як науково обгрунтоване перенесення знань з уже вивчених областей на нові, поки невідомі області, тобто метод наукової екстраполяції.

Не дивлячись на очевидні потреби науки з'ясувати евристичні можливості наукової екстраполяції і її механізм, означений метод в методолого-гносеологічному плані досліджений недостатньо. Стає все більш очевидною необхідність уточнення його операціональної структури і взаємозв'язку з іншими класичними методами творчого дослідницького пошуку, визначення допустимих, необхідних та достатніх меж екстраполяції, її місця, ролі і специфіки у сучасному соціальному пізнанні.

Термін “екстраполяція” з'явився в кінці ХІХ століття в математиці, але проблема перенесення (екстраполяції) знань, отриманих стосовно одного предмета на пізнання іншого предмета існує у філософії, починаючи від античності (Аристотель, Декарт, Ф.Бекон, І.Кант тощо).

Тривалий час феномен екстраполяції розглядався переважно лише у зв'язку з конкретними галузями наукового знання – математикою, фізикою,

космологією та генетикою (роботи В. А. Асєєва, В. В. Казютинського, Б. Г. Кузнєцова).

Існують дослідження В. І. Селіванової, В. О. Андрусенка, Д. В. Пивоварова, А. С. Алексєєва, в яких увага акцентується на логічній правильності екстраполяції, пропонуються критерії достовірності даної дослідницької процедури.

Потужною традицією є дослідження екстраполяції у структурі всього комплексу питань, пов'язаних з розвитком і обґрунтуванням знання (праці З. Бжезинського, І. Валлерстайна, І. Вартофського, Х. Г. Гадамера, с. Гантінгтона).

Серед українських дослідників даної проблеми, які одні з перших (у 70–80-і роки ХХ ст.) розглядали окремі аспекти теорії екстраполяції, слід назвати К. П. Руденко, а також Н. Л. Попову, яка опублікувала першу вітчизняну книгу, спеціально присвячену екстраполяції.

Проблеми прогнозування, передбачення, основу яких складає екстраполяція в контексті особливостей соціального пізнання, досліджували В. П. Андрущенко, В. Ф. Безпальчий, В. А. Рижко, В. П. Бех, Л. В. Губерський.

Загалом в останні десятиріччя склалися два основних напрямки дослідження проблем екстраполяції. Представники першого, психолого-фізіологічного, напрямку витоки екстраполяції вбачають в притаманній живій матерії властивості випереджаючого відображення дійсності (Н. А. Берштейн, П. К. Анохін, Л. В. Крушинський, Л. Б. Ітельсон і ін.).

Суміжні проблеми трансформації знання, засобів, прийомів екстраполяції розглядаються в роботах Л. Б. Баженова, І. С. Добронравової, В. В. Кізіми, А. С. Гальчинського, Д. П. Горського, Н. П. Депенчук, с. Б. Кримського, В. А. Рижка.

Значна увага приділяється виявленню специфіки, місця і ролі екстраполяції у соціальному прогнозуванні і передбаченні у роботах І. В. Бестужева-Лади, В. А. Лисичкіна, В. Г. Виноградова, с. М. Гончарука, А. М. Гендіна, Є. В. Кривця, В. Я. Матвієнка, В. В. Косолапова, М. З. Згуровського, М. Ю. Зелінського, А. І. Уйомова, В. Х. Арутюнова, у яких висвітлюються можливості пролонгації минулих і існуючих тенденцій розвитку сучасного суспільства в передбачене бажане соціальне майбутнє.

Екстраполяція – один з найдавніших методів наукового пізнання. Вона існувала з часу зародження філософії, з моменту переходу міфологічної свідомості до абстрактно-теоретичного філософського мислення. Проблема екстраполяції іманентно притаманна філософії, виражає її характерну особливість.

Екстраполяція понять і принципів одних наук на інші можлива завдяки матеріальній єдності світу, яка вказує на тісний взаємозв'язок між усіма сферами пізнання, оскільки означена єдність світу припускає і єдину основу всіх його явищ.

Метод екстраполяції надає можливість при певних умовах переносити знання про одні предмети, явища, процеси та інші. Означений метод ґрунтується на незмінній чи хоча б на відносній стабільності наявних в сьогоденні тенденцій розвитку. За його допомогою можна вийти за межі безпосередніх даних сучасної

науки, проте цей вихід сам по собі дуже обмежений існуючим рівнем наукового знання.

Становлення методу екстраполяції у науці було складним. Відношення до неї з боку дослідників-методологів змінювалось від заперечення до повного визнання й включення в арсенал надійних пошукових засобів.

Екстраполяція (лат. extra – понад, зовні і polio – виправляю, змінюю) – логіко-методологічна процедура розповсюдження (перенесення) висновків, зроблених щодо якої-небудь частини об'єктів або явищ на всю сукупність (множину) даних об'єктів або явищ, а також на іншу яку-небудь частину; розповсюдження висновків, зроблених на основі нинішніх і (або) минулих станів явища або процесу на їх майбутній (передбачуваний) стан.

Поняття екстраполяції вживається також для характеристики перенесення теоретичних знань з однієї предметної області на іншу. Метод екстраполяції в цьому сенсі знайшов широке поширення у фізиці, психології, кібернетиці, астрономії і інших науках.

Таким чином, можна відмітити загальне для різних наук значення поняття екстраполяції – здійснення операції перенесення, поширення знань, що і виражає методологічний зміст екстраполяції як методу опосередкованого пізнання.

Екстраполяція допомагає подолати неповноту людських знань шляхом узагальнення відомої інформації про ще не до кінця пізнаного фрагмента реальності. Висловлювання про певні події виводяться на підставі загальних законів природи і суспільства, що емпірично перевіряються.

Екстраполяція – універсальний засіб пізнання, який використовується для вивчення як фізичного, так і соціального світу. Як зазначає С. Лебедев, “екстраполяція – потужний евристичний засіб дослідження природи: вона дозволяє розширювати пізнавальний потенціал наукових понять і теорій, збільшувати їх інформаційну ємність, а також підсилює прогностичні можливості теорій у виявленні нових фактів” [8, с. 231]. Цей метод сприяє підвищенню (у разі математичного моделювання) евристичного потенціалу інших засобів пізнання.

Слід розрізняти наукове і філософське розуміння екстраполяції. Перше носить предметний характер, є засобом перенесення знання з однієї області дійсності в іншу. Друге – працює з категоріальним апаратом, виступає як засіб створення концептуальних побудов (теорій) про світ.

Метод екстраполяції проявляється в різних формах: пророцтво, утопія, прогноз.

Пророцтво – тип окультної практики “уловлення” потойбічної волі. Воно представлено жерцями, оракулами, віщунами, що жили відантичності (дельфійський оракул) до наших днів (Ванга). У такій формі екстраполяція містить раціональний елемент, але базується на інтуїції, емпатії, інших суб'єктивних засобах пізнання навколишнього світу.

Пророки з'являються в критичні, переломні періоди історії людства. Вони виходять на перший план, коли наука не в змозі точно вказати найбільш можливий шлях розвитку суспільства. А так як народ потребує певного прояснення майбутнього, то пророки в

подібних ситуаціях виконують функцію стабілізатора устоїв життя. Суспільство регулярно переживає кризові, бифуркаційні періоди, коли дестабілізується по соціальним, політичним, економічним, духовним показникам. Тому поява в суспільстві пророків – не рідкість.

Пророцтво – не просто передбачення майбутнього. Просте передбачення, як відомо, основане на накопиченому життєвому досвіді, певним образом сконструйованому, на виявленні пріоритетних напрямках розвитку системи, на побудові вектора думки за межі практики, в майбутнє.

Пророцтво суперечить розсудочній свідомості. Воно видає кінцеву картину майбутнього без попереднього збору інформації та її логічного обґрунтування. З точки зору буденної свідомості пророцтво пояснити неможливо, оскільки воно суперечить повсякденній практиці. Воно незрозуміле, і як наслідок, сприймається як надзвичайне явище. Через нестачу інформації про природу цього феномену, неспроможності раціонально його осмислити пророцтво традиційно, на протязі тисячоліть розглядалось як дивовижне одкровення, яке Бог дарує своїм найдосконалішим та найдостойнішим обранцям. Іноді трактовка цього поняття впадає в іншу крайність – будь-яке передбачення, що збулось проголошується пророцтвом. Необхідно підкреслити, що пророцтво охоплює соціальне майбутнє. А оскільки особливості розвитку і функціонування суспільства є предметом філософії, то в проблемі вивчення пророцтва є філософський аспект.

Увага до пророцтва серед філософів та суспільних діячів то зростала, то згасала. Перші спроби його серйозно осмислити, зрозуміти походження та зміст належать античності. Проміж тим, міркування Платона, Цицерона, ФілонаАлександрійського, Тертуліана демонструють відсутність у давньогрецьких та давньоримських філософів оригінального визначення пророцтва. Про це свідчить, наприклад, той факт, що слово “пророцтво” зустрічається в ряду других варіантів перекладу грецького терміну – “пророкування”, “вісництво”, “передбачення”. Давні філософи виділяють такі характерні риси пророцтва, як відсутність логічних доказів, надзвичайність, особливий фізичний стан, натхнення. В творах еллінського періоду та в середні віки відчувається помітний вплив християнської традиції. Пророцтво, одне з ключових понять Біблії, розуміється як вищий дар споглядати істину безпосередньо від Бога та здатність доводити її до відома сучасників.

Другою формою екстраполяції є **утопія**.

Утопія – спосіб абстрактного конструювання бажаного майбутнього, що спирається на розум, не обтяжений зверненням до соціальної реальності. Оскільки бажаний стан безпосередньо переноситься із сьогодення в прийдешнє, має місце використання екстраполяції. Утопія різноманітна за формами прояву: дистопія, какотопія, ентропія, ухронія. Існує і антиутопія, що демонструє негативні наслідки реалізації утопії на практиці. Її класичні твори створюються у ХХ ст. як реакція на спроби створення “ідеальної держави” в СРСР, нацистській Німеччині, фашистській Італії. Спроба реалізації утопічних планів соціального устрою терпить неминучий крах. Це

відноситься і до ідеї рівності, віри у побудову суспільства, позбавленого майнових, класових та інших суперечностей. Утопічна ідея створити націю “істинних арійців” (перенесена в ХХ ст. із первісності) продемонструвала нежиттєздатність, незважаючи на величезні жертви населення різних країн. Звідси логіка нинішніх “утопістів” змінюється. Вони намагаються запропонувати нові проекти “ідеальної” держави, а оголосити існуючий тип соціального устрою (наприклад, ліберального суспільства), позбавленим “життєздатних альтернатив” (Ф. Фукуяма). Тим самим, оскільки подібний устрій (на відміну від фашизму, комунізму) вже “довів життєздатність” на практиці, постільки ніщо не заважає екстраполювати лібералізм, “відкритесуспільство” (К. Поппер) у невизначене майбутнє. Таким шляхом утопія відроджується на якісно новому рівні у наші дні.

Прогноз. У гносеологічному плані, як зазначає І. Бестужев-Лада, “в основі дослідницької техніки розробки ... прогнозу лежить проста ідея: екстраполяція в майбутнє ... динамічного ряду даних, закономірності розвитку якого в минулому і сьогоденні добре відомі” [3, с. 68].

На рівні онтології прогноз виступає спробою перенесення (екстраполяції) відомої в сьогоденні інформації на майбутнє, якого ще немає. Таким шляхом вирішується пізнавальне завдання: видобуваються знання про потенційну реальність. Наприклад, Галей передбачив час появи комети 1682 (названої пізніше його ім'ям): 1758 р., розрахувавши цикл реалізації цього процесу – 84 роки. Д. Менделєєв на базі періодичного закону хімічних елементів виявив властивості галію. Подібні приклади свідчать про те, що в природничих науках екстраполяція здійснюється на базі такої схеми: якщо відомі закони (закономірності), динамічні та функціональні залежності розвитку об'єкта, можна з високою часткою ймовірності виявити його подальші можливі стани становлення.

На початку ХХ ст. деякі вчені вважали, що такий підхід до прогнозування може успішно використовуватися і стосовно суспільства. Достатньо знати закони його розвитку, щоб однозначно визначити подальшу динаміку об'єкта. Однак виявити подібні “універсальні закони” суспільного розвитку не вдалося. На практиці виявилось, що у відношенні соціальної сфери екстраполяція обмежена, або не працює. Чи передбачив хто (всерйоз, а не на рівні клікушества), скажімо, в 1975 р. крах соціалізму в Європі? Наступний приклад характерний: усталеність росту радянського суспільства пролонгували у ХХІ ст. діячі Римського клубу (Д. Форрестер), противники комунізму (П. Сорокін, автор теорії конвергенції соціалізму і капіталізму), аналітики ЦРУ. У 1989–1991 р. “світова система соціалізму” і породжена протистоянням з США “холодна війна”, як реалії були скасовані. Ці події показують: перенесення навіть на 15 років параметрів соціальної системи неспроможне.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що екстраполяція як пізнавальний метод може сприяти створенню нового знання у двох основних напрямках: 1) коли з властивостей сукупності (системи) виводяться властивості окремих об'єктів (елементів). Тут екстраполяція є продовженням дедукції, її конкретним

додатком;2) коли із властивостей окремих елементів (об'єктів) виводяться властивості цілого.

В системі категорій наукового пізнання екстраполяція нерозривно пов'язана з основними методами творчого наукового пошуку (аналогією, інтерпретацією, дедукцією, індукцією, аналізом, синтезом, моделюванням, експериментом) і насамперед з науковим прогнозуванням. За ступенем формалізації всі методи прогнозування поділяються на інтуїтивні й формалізовані. Екстраполяція розглядається як евристичний засіб прогнозування. Для усіх визначень екстраполяції інваріантним вихід за межі досліджуваного. А це не що інше, як передбачення станів об'єкта, який не включений у безпосередній досвід суб'єкта шляхом перенесення на нього теоретичного знання з іншої предметної області. За своєю природою екстраполяція є способом досягнення у концентрованій формі опосередкованого знання.

Аналіз основних підходів до розуміння екстраполяції наявного знання і приросту нового знання в історії філософії показує багатомірність та неоднозначність, починаючи від співпадання чуттєвих баз дослідженої області пізнання і тієї, що досліджується (Гоббс, Локк), дологічної обґрунтованості та несуперечливості висновків при екстраполяції існуючих знань (панлогізм Гегеля) і до обов'язкової умови для екстраполяції "привнесення" морально-світоглядної установивченого (Кант). Ірраціональний, інтуїтивний моменти у побудові висновків на основі екстраполяції вносили Якобі, Шеллінг, Шопенгауер та інші представники ірраціоналістичної традиції у філософії.

Нині ведеться активна розробка екстраполяційних методів передбачення як стаціонарних випадкових процесів, так і нестаціонарних. Проте слід враховувати, що статистична екстраполяція повинна спиратися на семантичний аналіз, за допомогою якого досліджуються основні тенденції розвитку і відкидаються випадкові, другорядні чинники, визначається шкала (спектр) можливостей і функція розподілу їх вірогідності.

Сучасна теорія складних систем використовує нові підходи до прогнозування: нелінійне моделювання і фрактальний аналіз. В останнє десятиліття активно розвивається теоретична історія, математичне моделювання історії, засноване на синергетичному, цілісному описі суспільства як нелінійної системи, що розвивається. Саме цей підхід сьогодні найбільш перспективний у довгострокових прогнозах.

Екстраполяційні (статистичні) методи, як найбільш розроблені методи прогнозування, застосовуються в рамках інтервалу визначених подій. Ці методи визначають кількісні зміни, але не визначають напрямку та якісні зміни, те, що спрямовує розвиток. Означені методи надавали обмежений горизонт прогнозування, оскільки домінація соціальних подій могла змінюватись з соціальних у політичні або економічні сфери. В умовах визначеності екстраполяція визначає короткострокові тенденції.

На новому, постнекласичному етапі науки, при вивченні відкритих систем, що саморозвиваються та самоорганізуються, синергетика приділяє багато уваги ролі випадковості у їх розвитку. В синергетичній концепції широко застосовується екстраполяція, коли

здійснюється перенесення властивостей і закономірностей розвитку одних об'єктів і систем на інші (фізичних і хімічних на біологічні і соціальні).

Список використаних джерел

1. Агапов П. В. Социальное прогнозирование [текст]: учеб. пособие / П. В. Агапов, В. В. Афанасьев, Г. Н. Качура. – М.: "Канон+" РООИ "Реабилитация", 2009. – 272 с.
2. Аристотель. Метафизика. Переводы. Комментарии. Толкования / Аристотель. – М.: Эльга, 2002. – 832 с.
3. Бестужев-Лада И.В., Наместникова Г.А. Социальное прогнозирование [текст]: курс лекций. – М.: Педагогическое общество России, 2002. – 392 с.
4. Драпогуз В. П. Экстраполяция как эвристический метод научного познания и предвидения / В. П. Драпогуз // Исторические, философские, политические и юридические науки, культурология и искусствоведение. Вопросы теории и практики. – Тамбов: Грамота, 2013. – №3 (29): в 2-х ч. – Ч. II. – С.89–94.
5. Зелінський М. Ю. Істина у прогностичному пізнанні / М. Ю. Зелінський // Філософські проблеми гуманітарних наук. Альманах. – К., 2006. – №10–11. – С.65–69.
6. Кизима В. В. Тоталогія (філософія оновлення) / В. В. Кизима. – К.: ПАРАПАН, 2005. – 271 с.
7. Поппер В. К. Альтернатива обществу будущего // Вопросы философии. – 2002. – №6. – С.48–59.
8. Філософія науки/ под ред. С.А. Лебедева [текст]: учеб. пособие для вузов. – изд. 6-е, перераб. и доп. – М.: Академический Проект, 2010. – 280 с.
9. Фукуяма Ф. Великий разрыв / Ф. Фукуяма; пер. с англ. под общ. ред. А.В.Александровой. – М.: ООО "Издательство АСТ": ЗАО НПП "Ермак", 2004. – 474 с.
10. Экстраполяция // Большая энциклопедия [текст]: в 62-х т. – М.: ТЕРРА, 2006. – Т.60 – С.189.

References

1. Agapov P. V. Social'noe prognozirovanie [tekst]: ucheb. posobie / P. V. Agapov, V. V. Afanas'ev, G. N. Kachura. – M.: "Kanon+" ROOI "Reabilitacija", 2009. – 272 s.
2. Aristotel'. Metafizika. Perevody. Kommentarii. Tolkovanija / Aristotel'. – M.: Jel'ga, 2002. – 832 s.
3. Bestuzhev-Lada I. V., Namestnikova G. A. Social'noe prognozirovanie [tekst]: kurs lekcij. – M.: Pedagogicheskoe obshhestvo Rossii, 2002. – 392 s.
4. Drapoguz V. P. Jekstrapoljacija kak jevrsticheskij metod nauchnogo poznanija i predvidenija / V. P. Drapoguz // Istoricheskie, filosofskie, politicheskie i juridicheskie nauki, kul'turologija i iskusstvovedenie. Voprosy teorii i praktiki. – Tambov: Gramota, 2013. – №3 (29): v 2-h ch. – Ch.II. – S.89–94.
5. Zelins'kyj M. Ju. Istyna u prognostychnomu piznanni / M. Ju. Zelins'kyj // Filososfs'ki problemy humanitarnyh nauk. Al'manah. – K., 2006. – №10–11. – S.65–69.
6. Kizima V. V. Totallogija (filosofija obnovenija) / V. V. Kizima. – K.: PARAPAN, 2005. – 271 s.
7. Popper V. K. Al'ternativa obshhestvu budushhego // Voprosy filosofii. – 2002. – №6. – S.48–59.
8. Filosofija nauki / pod red. S. A. Lebedeva [tekst]: ucheb. posobie dlja vuzov. – izd. 6-e, pererab. i dop. – M.: Akademicheskij Projekt, 2010. – 280 s.
9. Fukujama F. Velikij razryv / F. Fukujama; per. s angl. pod obshh. red. A. V. Aleksandrovoj. – M.: ООО "Izdatel'stvo ACT": ЗАО NPP "Ermak", 2004. – 474 s.
10. Jekstrapoljacija // Bol'shaja jenciklopedija [tekst]: v 62-h t. – M.: TERRA, 2006. – T.60 – S.189.

Drapohuz V.P., Ph.D. of Philosophical Sciences, Associate Professor of Center for Humanitarian Education of the National Academy of Sciences of Ukraine (Ukraine, Kyiv), drapohuz@gmail.com

Basic forms of extrapolation as the method of social cognition

Considered in the article are the basic forms of extrapolation as a method of social cognition: prophecy, utopia, forecast. In the article, it is noted the general meaning of the term extrapolation for different sciences. Attention is given to the extrapolation of the meaning of extrapolation in humanitiessciences.

Keywords: *extrapolation as a universal method for prediction and forecasting, prediction, utopia, prediction method, social cognition.*

Драпогуз В. П., кандидат філософських наук, доцент, Центр гуманітарного образования НАН України (Україна, Київ), drapoguz@gmail.com

Основные формы экстраполяции как метода социального познания

Раскрываются основные формы экстраполяции как метода социального познания: пророчество, утопия, прогноз. Отмечается ябщее для разных наук значение понятия экстраполяции. Акцентировано внимание на раскрытие значения экстраполяции в социогуманитарных науках.

Ключевые слова: экстраполяция, какуниверсальный метод предсказания и прогнозирования, пророчество, утопия, прогноз, метод, социальное познание.

* * *

УДК 130.122+316.77

Стецюра К. О.

викладач кафедри філософії, Національний технічний університет України "Київський політехнічний інститут" (Україна, Київ), katerny.stetsura@gmail.com

МЕДІА КАРТИНА СВІТУ ЯК МАТРИЦЯ КОНСТРУЮВАННЯ ОСОБИСТОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Досліджено феномен медіа картини світу у контексті його генетичного зв'язку з картиною світу та становленням медіакультури як домінуючої форми культури інформаційного суспільства. Дослідження побудовано на основі психолінгвістичного, лінгвофілософського (І.В.Анненкова, І.А.Рогозіна та ін.) та соціально-філософського підходу (К.Вульф, М.Гайдеггер, Л.Стародубцева тощо) до виявлення суті медіа картини світу як міждисциплінарного предмету наукового інтересу. Увагу сконцентровано на окресленні меж та сутності поняття медіа картина світу як нової інтерпретаційно-орієнтаційної системи особистості, визначення форм та контекстів побутування медіа картини світу у соціально-філософському дискурсі. Визначено форми буття медіа картини світу (за критерієм наближення до реальності та за критерієм актуалізованості), а також виділено контексти як значимі смислові координати її формування та вектору конструювання особистості. У висновку підкреслено інтегруючу та інтерпретаційну роль медіа картини світу у системі "людина-медіакультура".

Ключові слова: медіа картина світу, картина світу, медіакультура, медіа, медіареальність.

Із розвитком інформаційних технологій відбувається все більш відчутна диверсифікація форм відображення реальності, ускладнюється характер кореляції змістовних і формальних структур відображуваних образів та схем. Вступ розвинутих країн в епоху глобальної інформаційної революції, становлення медіа-індустрії, медіакультури, заснованих на застосуванні нових інформаційних технологій у масовій та міжособистісній комунікації, призводить до накопичення специфічного продукту їх (інформаційних технологій) впровадження – глобальної картини світу, яка вільно конвертується споживачами медіакультури. Медіа не лише ретранслюють цінності, але і формують ціннісно-оціночну парадигму, що дозволяє говорити, що така діяльність медіа може бути розглянута як діяльність по створенню картини світу. "...масова комунікація, будучи складним, багатоаспектним феноменом, є не просто сферою споживання інформаційного продукту і розваги, а й одним з тих просторів, в яких люди створюють і поділяють життєві орієнтири, цінності, знання, що в сукупності зумовлює не тільки їх інформаційну обізнаність та оцінку актуальних подій, але і їх повсякденне життя і картину світу" [0,с.13]. Отже, у контексті сьогодишньої інформатизації та глобалізації актуалізується суспільний запит та відродження інтелектуальної зацікавленості до дослідження проблеми картини світу, зокрема такого явища як медіа картина світу.

Проблема медіа картини світу, будучи на сьогодні досить мало розробленою, все ж ставала центральною для досліджень цілого ряду науковців. Тож у сучасній гуманітарній теорії питання специфіки та статусу картини світу, яка формується медіа, є релевантним. На цей рахунок (статусу сутності картини світу, яка формується медіа) існують різні точки зору, які, як правило, не виключають одна одну, а дозволяють більш точно підійти до інтерпретації та опису медіакультури в цілому та її впливу на соціум. Дослідники виділяють різні типи картин світу – медіа картина світу (І. В. Анненкова[0], І. А. Рогозіна[0]), публіцистична картина світу (Г. Я. Солганік[0]), журналістська картина світу (В. Д. Мансурова[0]), медіа-рекламна картина світу (О. М. Єжова [0]), телевізійна картина світу (М. В. Луков[0], А. О. Новікова [0]) тощо. Всі вони мають пряме відношення до медіа, корелюють між собою, однак, на наш погляд, не всі з них є вичерпними та повною мірою відображають сутність сьогодишніх інноваційних процесів у медіа сфері. На думку автора, найбільш інтегруючим та універсальним поняттям слід вважати категорію "медіа картина світу", яка охоплює осмислення картини світу, яка продукується на рівні всіх видів медіа та віддзеркалює всі особливості, притаманні картині світу медіакультурної епохи.

Феномен, який сьогодні ми називаємо картиною світу, згідно тлумачення у рамках культурологічних досліджень має історію існування довжиною в історію існування людства. Формування найперших картин світу корелює у часі із процесом антропогенезу. У той же час предметом філософського дискурсу вона стає не так давно. І до сьогодишнього дня дефініція картини світу залишається у процесі становлення. У рамках соціальної філософії, філософії та філософії культури прийнято вважати, що поняття "картина світу", що означає світ, зрозумілий як картина, тобто глобальний образ світу, виникає в Новий час, в той момент історії, коли об'єктивізм вперше досягає найвищої точки, а людина починає визначати себе в якості суб'єкта, тобто центру системи, "точки відліку" для сущого як такого.

В антропології Л.Вайсбергер трактує поняття картини світу як "систему інтуїтивних уявлень про реальність". У М.Гайдегера картина світу – "зображення світу ... світооснова незалежно від того, як мислиться її ставлення до світу" [Ошибки! Источник ссылки не найден.,с.49]. У російській філософії у А. П. Валицького картина світу – "це спосіб систематизації сучасного знання, інструмент вивчення історії культур, інструмент моделювання реальності" [0,с.94]. "У багатьох роботах останніх років, – підкреслює Б. С.Мейлах, – "картина світу" трактується як результат всебічного пізнання дійсності, детермінованою рівнем розвитку культури, науки, техніки і мистецтва" [0,с. 119]. Таким чином, поняття "картина світу" виступає як універсальна категорія. Воно виражає те уявлення про світ, яке складається у свідомості людей на основі всіх досягнутих знань, на всіх рівнях і у всіх формах освоєння світу протягом усіх етапів розвитку людства.

У контексті медіакультурних трансформацій у суспільній свідомості та все більшій залежності людства від інформаційної складової його побутування актуалізується гайдеггерівське трактування картини